

Elemző törzslapok a gyakorlatban

Sal'ai István, az Országos Széchényi Könyvtár helyettes vezetője mondotta egy beszélgetésünk alkalmával: »A szocialista könyvtárost többek között az különbözteti meg a burzsoá társadalom könyvtárosától, hogy tudása van olvasójának olvasmányairól. A burzsoá könyvtáros előtt abban a pillanatban idegenné válik az olvasó, amint visszaadta a kölcsönvett könyvet. A szocialista könyvtáros a személyi lapból meg tudja állapítani olvasója érdeklődési irányát és fejlődését.« Nem volt egészen újság számomra ez, mert két esztendővel előbb jómagam is minden egyes olvasóról vezettem személyi lapot. Később azonban abbahagytam. Egyrészt — és leginkább azért —, mert nem győztem idővel, másrészt, mert a sokat olvasó kölcsönzők lapjai olyan hamar beteltek, hogy képtelenség volt közsönzés közben áttanulmányozni e feljegyzéseket.

Nem akarok e cikk keretében a személyi lap problémáival foglalkozni, de kötelességemnek tartom megjegyezni, hogy helytelen volt a technikai nehézségek miatt azt az elvi következtetést levonnom, hogy »a személyi lap csak az adminisztrációt növeli«. Sallai elvtárs előbb említett szavai nyomán belátom (és ezt be kell látnia a Szabó Ervire könyvtár minden könyvtárosának), hogy a személyi lap, a mi népvéleményünk legfontosabb eszköze!

Eppen ezért nagy örömmel üdvözöltem a szovjet gyakorlat alapján kísérletképpen nálunk is bevezetett úgynevezett *elemző törzslapot*, mert bár módszertani szempontból a személyi lapé az elsőség (hiszen az elemzőlap a személyi lap magasabb fokozata), de ma könnyebben megoldható 100—200 elemző törzslap vezetése, mint az, hogy minden olvasóról állítsunk ki személyi lapot. Nem sok tapasztalatot szereztünk eddig, mégis szeretném közreadni észrevételeimet és fölkelteni könyvtárosaink érdeklődését az új módszer iránt.

Ez év január 1-én kezdtük meg az elemző törzslapok írását és azt terveztük, hogy március 31-ig 100 olvasóról vezetünk ilyen lapot. Április első hetében azonban még csak a 76-ik lapnál tartottunk. Ez azonban sokkal kisebb hiba, mintha csak felületesen, elsielve állítottunk volna ki száz lapot. Felvetődik a kérdés, hogy milyen szempontok szerint válogatjuk ki az olvasókat, akikről elemző törzslapot vezetünk. Semmi esetre sem gépiesen, a nyilvántartásból jelöljük ki ezeket az olvasókat! Azzal a fenntartással, hogy nyitva hagyom az ajtót az egyéni kezdeményezések számára, összefoglalom a négy-öt főszempontot a válogatásra.

Elemző törzslapot kell vezetni arról az olvasóról, akinek 1. *kirívóan* szűk, egyol-

dalú az érdeklődése, 2. *feltűnően sokoldalú, de szétforgácsoltó* az érdeklődése, 3. valamilyen *súlyosabb hiányosság* vehető észre olvasmányaiiban (pl. szakmunkás, de nem akar szakkönyvet olvasni, stb.), 4. valamilyen *határozott érdeklődési irányt* kell ki-eleégíteni, fejleszteni, 5. erkölcsi, vagy politikai *nevelésre* van szüksége.

Mint említettem, ezek még nagyon halvány körvonalak, de megkísérlem néhány gyakorlati eset leírásával alátámasztani a vázlatos felsorolást.

1. *M. F.-né, hivatásos katona neje, 40 éves. Másfél esztendeje jár a könyvtárba, gimnazista leányával együtt. Csak Jókait és a régi magyar írókat szeretik, modern regényeket — sem nyugatiit, sem szovjetet, sem új magyart — nem hajlandók olvasni. A régi külföldi klasszikusok elől is e'égge elzárkóznak, ismeretterjesztőről hallani sem akarnak. Egyik hosszabb beszélgetésünk után a gimnazista leány beavallotta, hogy ő nem zárkózik el az új regényektől, csak »nem tetszenek neki«. Elemző törzslap segítségével figyeltük olvasmányait és úgy döntöttünk, hogy éppen egy Jókairól szóló könyvvel kell áttörni az ismeretterjesztő-arcvonalat, a szépirodalmi pedig — a kétségtelenül túltengő provincializmus miatt — egy új magyar regénnyel. Sikertült elolvastatni Mikszáth: Jókai élete c. könyvét, és ezzel nemcsak a tanulmányolvasásnak nyitottunk utat, de Jókai egészégtelen »imádata« helyett a realisabb irodalomértésnek is! Az új magyar regények közül Rubin Szilárd: Földobott kö c. regénye közepes tetszésre talált, most kísérletezünk Szabó Pál könyveivel. A tanulmányok vonalán már továbbmehettünk. Elolvastattuk Kazinczy: Fogságom naplóját, és sorra vesszük Király: Mikszáth-ját is. Az ajánlandókat és az eredményt egyaránt az elemző törzslapon jegyezzük.*

2. *Cz. S. technikus, 32 éves. Hasonló eset. Mikszáthot és Jókait nagyon szereti, olykor szovjet regényt is olvas, de Móricztól mereven elzárkózik. Valószínűleg a közelmúlti magyar társadalmat éles bírálata miatt. A Szabó Ervin Könyvtár központjának nyomtatott olvasótervét hittam segítségül és megállapodtunk, hogy kísérletképpen elolvassa a »Rokonok«-at. Azért választottam ezt a könyvet, mert Móricz egyik legcselekményesebb írása. A próba sikerült, »győzött!« mondotta Cz. S. a regény elolvasása után, »jöhet a másik Móricz!« Az olvasóterven haladunk végig, most már Rózsa Sándornál tartunk, és Nagy Péter bevezető tanulmányán is túl vagyunk.*

3. *L. Gy., műszerész, 27 éves. Egy éve tagja a könyvtárnak. Az üzemi könyvtárban is olvas, de ott csak kötelességből, mert*

kevés a könyv. Sokoldalú érdeklődésű. Mindent előlvas, amit a könyvtáros ajánl. Sikerült megbeszélni vele, hogy olvasóterv szerinti olvasson, s most »A természet átalakítása« c. olvasóterven megy rendszeresen végig. Egyúttal »A klerikális reakció« c. olvasótervet is olvassa.

(Közbeszűrőlag meg kell itt jegyezni, hogy a Szabó Ervin Könyvtár központ jó nyomtatott olvasótervei nagyon jó szolgálatot tettek az elemző törzslapok bevezetésénél. A tervek kézbeadásával sikerült hosszabb és alaposabb beszélgetésbe merülni, s közelebbi kapcsolatba kerülni az olvasókkal.)

4. H. L., ipari tanuló, 16 éves. Semmiképpen nem akart szakkönyvet olvasni. Elolvastattuk vele A kölyök c. regényt, de még ekkor sem vitt szakkönyvet, végül is az ipariskolai tanár tanácsára kért két szakkönyvet, s azóta könnyűszerrel tartjuk ébren érdeklődését.

5. K. E. VIII. o. ált. isk. tanuló, leány. Bár gyerekekről nem igen vezetünk, de erről a pajlásról azért fektetünk fel elemző törzslapot, mert feltűnően ideges, felületes, mindent félig olvas el, »nagyánykodni« szeretne. Célunk: szerénységre s elmélyülésre nevelni. Az »ajánlandók« listáján szerepel: Légy jó mindhalálig, A mi tanítónk, Zója és Sura, Az acélt megedzik, stb.

6. D. M. VIII. o., leány. Ő — ellenkezőleg — nagyon komoly, érdeklődő, a művészetek s az irodalom iránt is. Pályaválasztási segítséget fogunk neki nyújtani, s figyelni fogjuk fejlődését.

7. E. G., villanyszerelő, 26 éves. Gorkijt és Nexőt nagyon szereti, mert »egyforma a szemléletük«, csak »Nexő könnyedebb«. Kís jegyzéket állítunk neki össze, hogy minden íróhoz az íróról szóló tanulmányt is olvasson. Így pl. Csehov: Elbeszéléseihez elvitte Jermilov: Csehov c. könyvét.

8. S. I.-né, hím., műszerész felesége, 27 éves. Felfigyeltünk rá, hogy Burns-t kéri. Kiderült, hogy nagyon szereti a verseket, valahol olvasott egy Burns-verset. Ajánlottuk neki, s elfogadta »Az európai költészet vázlatos időrendje« c., saját készítésű olvasótervünket.

9. F. J., ipari tanuló, 17 éves. Tehetséges rajzoló. Festő akar lenni, de tapasztalatunk szerint nincs elég önfegyelme, kapkod, mindent abbahagy. Végigolvastatjuk vele festők és írók életrajzeit, majd esztétikai bevezetéseket, stb.

10. B. J., műszerész tanuló, 16 éves. Másfél éve olvasó, de feltűnő módon — valószínű a külső hatás! — bizalmatlan a könyvtárossal szemben. Jegyezzük, hogy mit visz ajánlásra s igyekezzünk sokat beszélgetni vele.

11. G. A., gyárimunkás, 37 éves. Azok közé az idősebb olvasók közé tartozik, akik

mindjárt derekánál akarják kezdeni a marxizmust. Olvasótervet készítettünk részére és figyeljük az eredményességet.

Mind ez néhány kiragadott példa, de ez is elegendő bizonyíték, hogy az elemző törzslapok bevezetése a minőségi könyvtárosszervezés elengedhetetlen alapja.

Még egy-két technikai dolgot említek meg. Elemző törzslapjainkon a következő rovatok szerepelnek: 1. Név, foglalkozás, sorszám, 2. Szakmai-műszaki könyvek, 3. Természettudományi-politechnikai, 4. Ideológiai-politikai, 5. Szépirodalmi, 6. Egyéb irodalom, 7. Ajánlandó könyvek, 8. Megjegyzések.

Eleinte, gyakorlatlanságból eredő hibák következtében a Megjegyzés és az Ajánlandók rovatot az elemző füzetecske más-más oldalára tettük. E két rovatnak feltétlenül egy (vagy egyszerre áttekinthető két) oldalon kell lennie, mert a két rovat szervezésén kiegészíti egymást. Ajánlatos továbbá a szépirodalomnak és a természettudomány-politechnikai rovatnak nagyobb helyet hagyni, mint a többinek, stb. (Természetesen ez egyéni módon változhat.)

Könyvtárunkban — napi 100 olvasós forgalmat véve alapul — naponta kb. 10 olyan olvasó fordul meg, akiről elemző törzslapot vezetünk. A tíz lap zárás utáni vagy nyitás előtti beírása és gyors értékelése kb. 30 percig tart. Természetes, hogy az egyéni olvasótervek megszerkesztése további 30—50 perces munkát igényel. Eppen ezért — véleményem szerint — az elemző törzslap csak akkor tölti be hivatását, ha egyelőre nagyon korlátozott számban vezetjük. (Világos előttem, hogy a távlat az, hogy minden olvasóórát legyen elemző törzslapja, de emiatt mai viszonyainkhoz mértem »normámat«.) 1000 kölcsönző mellett bőven elegendő 80—100-ról, elemző törzslapot készíteni.

Az elemzőlapokat egyelőre nem mutatjuk meg az olvasóknak, bizonyos idő után azonban ez elkerülhetetlenné, sőt természetessé válik. Vigyázni kell tehát a megjegyzések stílusára és hiteltettségére. Az elemző törzslapok vezetése nem gépies munka, mint a száz meg száz személyi lapé, amelyeknek értékelésére csak ritkán kerülhet sor, hanem érdekes, lenyűgöző, közvetett nevelő munka és így azt minden jó könyvtáros örömmel végzi.

Ennyit mondhattam az első negyedév tapasztalatairól és befejezésül azt kérem, hogy dolgozza ki az Országos Széchényi Könyvtár módszertani osztálya minél hamarabb — gyakorló könyvtárosok bevonásával — a magyar elemzőfüzetecske tervezését és még ebben az évben rendszeresítsük minden nagyobb könyvtárunkban.

GYÓRI GYÖRGY,

a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár
13. sz. fiókjának dolgozója